

1957 Landet sto stille (Lesja-saker)

Toget hadde nettopp satt seg i bevegelse etter en kort stopp på jernbanestasjonen. Hver vogn var inndelt i lukkede kupéer hvor to sittebenker i klamt skinn ble atskilt av et bord festet i veggen ved vinduet. En skolegutt på sju år hadde entret kupéen igjen etter å ha notert høyden over havet avlest fra et skilt på stasjonsbygningen. Slikt var å anse for obligatorisk for en smågutt på den tiden. Han hadde fått fri fra skolen for å være med mor si til Åndalsnes, en tur familien gjorde av og til i oppveksten for å besøke skredderen, den verdenskjente fjellklatreren Arne Randers Heen (1905-1991). Gutten skulle få boblejakke, en nyvinning på den tiden. Ellers var han sikkert glad til hva gjaldt skolen, da det var kun knappe fire måneder siden han begynte på skolen, med følgende svar til lærerinnen Gudrun Kulungstad som lurte på om han trivdes på sin første skoledag. Svaret var ganske så kontakt: «*Ha 'kje ti tæ å væra her, ska heim å kjør 'in för*». Da han satte seg ned tett inn til vinduet i togkupéen, følte han at det var noe som ikke stemte. Toget vant ikke fart, det var som om det sakte og ærbødig gjorde en slags honnør. Og hans mor begynte å fortelle om en hendelse som han hadde så vidt registrert de siste dager i en samtale mellom hans foreldre. Vi er på Lesjaskog en desemberdag i 1957. Landet hadde på et vis stått stille noen uker, det var en spesiell stemning. Her er historien som preget gutten den gangen og preger meg i dag. Jeg husker jeg tittet ut mens min mor fortalte, og følte mest jeg så de to ungene kravle oppover fjellsiden og inn i døden. Dette var en av to hendelser fra min barndom som merket meg for livet.

Berit (5) og Hans Petter (3) Mølmshaug

Hendelsen starter en ettermiddag ved to-tiden, fredag 22. november 1957. Dagen var helt vanlig, vinteren hadde latt vente på seg, det var mest bare rim på bakken. Samtaleemnene den høsten var nok kong Olav som hadde overtatt som konge, og russerne som skjød ut romraketten Sputnik med hunden Laika om bord. På Mølmshaugen på Lesjaskog satt mor

Sigrunn og plundrer med yngste ungen, en baby på tre måneder som hadde fått navnet Arild. Far Syver Mølmshaug hadde vært innom litt tidligere på dagen fra et kurs i kapping og kvisting gjennom skogforvaltningen. Kort tid etterpå gikk han tilbake til skogsarbeidet sammen med Hans Slettum. Trolig hadde faren blitt enig med de to ungene, Berit på 5 og Hans Petter på knappe 3, om at de kunne få gå faren i møte ved arbeidsslutt, som falt sammen med at det begynte å mørkne. Fra våningshuset til hogstplassen var det ca. 400 meter, bare så vidt over Haugabrue over eleven Rauma. De hadde gjort dette tidligere, og stien var merket med sagflis. Bestemor i familien var den siste som så dem, der de gikk hånd i hånd over jordet mot broen. Men så kom snøen. Tett og tung.

Haugabrue ble sentral (foto: Arnfinn Kjelland)

Hvilket veivalg Berit gjorde, er ikke godt å si, men trolig svingte ungene til høyre etter Haugabrue, hvor en sti, et klart tråkk gjennom skogen, skiller seg ut - opp mot Grøndalen. Far Syver mente at han hørte barneskrik ca. klokken 1430 og de to tømmerhuggerne gikk mot lyden for å undersøke. Et sted har noen referert at det hørtes ut som den yngste hadde falt og slått seg, og den største trøstet. Dette er nok litt overdrevet. Syver og Hans fant ikke noe, så ikke spor og gikk raskt motsatt veien av ungene hjemover. Nå dro de alle tre over Haugabrue på nytt, og gjorde raske sirkler i nærmiljøet. Mens tempo ble satt opp, gikk Sigrunn tilbake for å varsle naboe og ringe lensmannen. Tiden gikk. Pulsene slo raskere. Redselen kom brutalt. Utover hele ettermiddagen ankom folk for å delta i letingen, først noe selektivt, men utpå kvelden kom folk med erfaring og kunnskap i søk, slik at det ble organisert manngarder. En må gå ut i fra at det tunge snøfallet hadde slettet de fleste spor, i alle fall spor etter små, lette barneføtter. Det er klart at far Syver og senere de første som kom til, brukte stemmen. Og de som hadde gått seg bort ville også gi lyd fra seg, både bevisst og ubevisst gjennom gråt og skrik. Men da er vi inne på dette naturfenomenet, lydens variable forplantningsevne. Fra fjellet vet vi hvor lett lyden bærer. Overalt ellers er det meget store forskjeller avhengig av

naturens fysiske lover, slik som ulik nedbør, vind, lufttetthet/lufttrykk (QNH), vannmolekyler, ja, faktisk månen - dag eller natt. Vi som bor nært en trafikkert flyplass og/eller jernbanelinjer merker dette godt. Tross at en blir vant til lyder fra omgivelsene, så merker alle dette fenomenet med at en dag føles det som flyet eller toget kommer inn på kjøkkenet under middagen, mens dagen deretter ser du kun det samme samferdselsmidlet, i samme vinkel - men hører ikke en lyd. Slik er det i naturen også. Naturens samspill var ikke på letemannskapets side den skjebnesvangre dagen i november i 1957. En annen vindretning, lufttetthet, nedbør etc., og utfallet kunne blitt helt annerledes i alle henseende. Da kunne kanskje kraftige mannsstemmer ha bært oppover lia, og fått ungene til å snu - for å tenke litt enkelt. Men vi vet selvsagt ingenting om ungene hadde søkt ly, gjemt seg en stund eller sovnet.

Det vi vet, var at ungene var godt kledd for turen. Berit hadde blå lue og rød jakke. Hans Petter hadde en blå skilue med ørelapper av grått skinn, brunjakke utenpå og en rød jakke inni. Det røde burde være synlig, og Berit som trolig ledet an, hadde gått turen tidligere, men snøfallet gjorde at hun trolig tok feil veivalg. Og tung snø vil resultere i at snøen fester seg på klærne og unger snør på et vis ned i gående stilling. Mørket ble raskt mørkere på flere måter. Det var mindre lys fra lommelykter fra over 100 mennesker den første kvelden. Og mens dette pågikk, gikk alarmen videre utover det ganske land. Diverse myndigheter kom til utover natten og letingen ble organisert og administrert. Ulike senario ble gjennomgått og sjekket ut. Elva Rauma hadde åpne råk, og mye av ressursene ble satt inn der. Stasjonsmester Syversen på Lesjaskog jernbanestasjon overlot sitt kontor til lensmann i Lesja & Dovre, Ole Fagersand,

som vanligvis hadde kontor på tettstedet Dombås. Han hadde fått meldingen klokken 17:35 og regnet med at ungene nok var funnet da han kom til åstedet en time senere. Far Syver og enkelt naboer lette gjennom hele natten. Da lyset kom dagen derpå, var Heimevernet, andre militære, Røde Kors og hundrevis frivillige fordelt i systematiserte søk. De viktigste personene var selvsagt «de lokale», naboene - folk fra Lesjaskog som kjente hver *stein & stubbe*, som det heter. De visste hvor de ulike hus, lønner, stikkrenner, små bekker og ulike «feller» og huler var. Den 24. november ble isen på Raumaelven sprengt visse plasser, og froskemann Per Bjørge hadde ankommet fra Trondheim.

Den første mistanken gikk mot elva Rauma (faksimile fra NÅ, desember 1957, foto: Bjørn Fjørtoft)

Og så skjer det som har gjort denne tragedien så kjent. Landet sto brått stille. Folket i hele Norge var sammen om de felles tankene, om håp og i fortvilelse. Filmavisen, NRK - alle landets aviser fulgte med fra minutt til minutt. Det kom folk fra mest hele landet. Militæravdelinger, skoler, ansatte i private bedrifter, alle kom – fra «nært & fjernt». Det ble satt opp busser fra de større byer. Mine historier har vanligvis en tilknytning til Værnesregionen. Faktisk også denne, da det dro mye folk fra Trøndelag også. Ettersom dagene gikk kom flere og flere til «oppstilling» (fordeling) om morgenen. En uke etter at ungene forsvant sto det hele 1 500 mennesker utenfor jernbanestasjonen på Lesjaskog, klare for innsats. Imponerende. I de fjorten dagene letingen foregikk regner en med at nærmere 7 000 dagsverk var i sving. Skoler med større unger fikk fri for å være med, buss-selskaper kjørte gratis og NSB satte opp ekstratog. Til slutt kunne ikke Lesja & Dovre ta imot flere. Lensmann Fagersand måtte gå ut i NRK og be om at ikke flere måtte komme - bygda hadde ikke kapasitet til å huse og/eller brødfø så mange. Til tross for at politiet hadde avsluttet sin ledelse den 29. november og frivillige sivile overtok, kom folk strømmende til. Flere familier

var med hver eneste dag, mest hele døgnet. Den «frivillige» letingen ble ledet av Olaf Heitkøtter (fjelloppsynsmann), Olav Krokrud og Ola O. Mølmen. 12 dager etter forsvinningen sto fortsatt 300 personer klare om morgenen ved Lesjaskog stasjon. Det beste av det beste hadde kommet frem: samholdet, medfølelsen og evnen til å få et svar.

Hotell, lag og foreninger stilte opp hele tiden. Gustav Nygård ved Lesja handelsforening delte allerede første natten ut 400 lommelyktbatteri. Og så var det samfunnets engler, de med mest tanker for omsorg og intendanturens nødvendighet, nemlig «kjerringene» overalt i bygda.....de som gjennom alle tider har stått bak og berget folket.

Været var en enorm utfordring. Den ettermiddagen og kvelden Berit og Hans Petter ble borte, kom det opp til en halv meter med snø innover Grøndalen og oppover mot fjellet. Så gikk det hele over til mildvær og regn nede i dalen. Letemannskapet gikk konstant bløte. Det var verken Helly-Hansen eller Gortex på den tiden.

Som ellers ved søk, aksjoner, hendelser etc., - så vil det dukke opp råd og mer eller mindre velmenende forslag, fra profesjonelle, synske personer og fra lekfolk. Konspirasjonsteorier har eksistert så lenge menneskeheten har eksistert. Noen hadde selvsagt sett barna. Det ble hevdet at en grønn varebil hadde plukket opp ungene. Den ble samme kveld selvsagt sett i Trondheim med to barn som passet beskrivelsen.

Fredag 6. desember var den organiserte letingen avsluttet. Likevel møtte 15 mann opp på stasjonen. Disse kunne gå der de selv ville. To av dem var gårdbruker Olav Rundtom og ligningssjef Olav Øverli. Klokken var omkring 12 på dagen da de gikk seg på Hans Petter liggende på en liten rande, der mye av snøen var blåst bort, ca. 200 meter over skogsbandet, Gutten lå med ansiktet ned i snøen etter trolig å ha gått til han stupte bent fram av utmatting, og sovnet inn. Hendene lå rett ut til siden, vottene var borte, og med lua godt trukket nedover ørene. De bar Hans Petter ned til en hytte i nærheten, og så ble foreldrene varslet og flere ble mobiliserte til å lete etter Berit, som de antok måtte være i nærheten. Åstedet lå ca. 3 kilometer fra gården de forlot, på omtrent 1 100 meters høyde over havet, ved Raudbergan, nedenfor Nørdre Høe, om lag 480 meter høyere enn gården.

Funnstedet ((faksimile fra NÅ, desember 1957, foto: Bjørn Fjørtoft)

Etter at meldingen om funnet ble kjent, dro ca. 100 mennesker oppover for å lete etter Berit. De hadde med lommelykter og spesiallys. Ved 21-tiden måtte de gi opp. Da var det kommet ytterligere 100 oppover, men full storm gjorde den videre letingen umulig. Allerede klokken 06:30 lørdag morgen den 7. desember var 400 personer klare til å lete ved Raudbergan. De var sikre på at søsknene ikke hadde gått langt fra hverandre. Lensmannen hadde rekvirert sporhunder fra Oslopolitiet, som hadde kommet opp sent på fredagskvelden. Det var nå klart og kaldt vær, med glimrende måneskinn. Området var vanskelig å søke i da snøen var meget dyp. Berit ble funnet ca. 20 meter lengere nedenfor der broren ble funnet. Hun hadde stupt i unnabakke og var dekket av snø. Hun ble funnet klokken 09:30 av Peder Øverli, bror av Olav som fant Hans Petter dagen før. Den lørdagen kom flaggene opp på halv stang i store deler av Gudbrandsdalen, og det ble pyntet med frisk granbar ved dørene som en siste hilsen.

Så hvorfor ble ikke ungene funnet tidligere? Selvsagt må uværet ta mye av den skylden, og at elva og elveisen ble gjenstand for oppmerksomhet, synes logisk. Men det er ingen tvil om at ungenes kondisjon, styrke og motstandskraft ble grundig undervurdert. Vi har på et vis ikke lært noe, da undervurdering av barn har skjedd både før og etter denne hendelsen, pussig nok. Det var mange som den gangen mente at leteområdet var for innsnevret. Sterkest kritikk mot leteledelsen kom fra Helge Lie på Dombås (min mors tremenning), som i sterke ordlag fremmet forslag om å utvide leteområdet. At det dessverre ikke ble gjort, kan muligens skyldes at terrenget opp mot tregrensen er så brutalt, bratt og vanskelig på flere måter at det var «utelukket» at to småunger kunne ta seg helt opp på snaufjellet. Det heter seg at det vil ta en voksen person halvannen time (90 minutter) å tilbakelegge strekningen på 3 kilometer fra gården til funnstedet. Det sier kanskje sitt.

Berit bæres hjem (faksimile fra NÅ, desember 1957, foto: Bjørn Fjørtoft)

Lørdag 14. desember var en kald dag, med minus 20 og blek vintersol. Etter en privat sammenkomst på gården, ble kistene båret opp til kirkegården, hvor sogneprest Aksel Almlie forrettet. Han minnet alle på hvordan folk over hele landet hadde fulgt med. Over 300 hadde

møtt opp i begravelsene. Etter å ha fulgte de to små til graven, var det minnestund på Mølmen hotell og på kommunehuset i regi av soknerådet og bygdefolket. Lensmann Fagersand takket de frivillige gjennom media, hvor han også beklaget at de ikke lyktes å redde barna eller finne dem straks. Han mente at ettersøkningen var av en slik dimensjon at den kanskje var den største hittil i landets historie, samt var et lysende eksempel på folks vilje til å hjelpe til når det trengs. Både under og etter redningsaksjonen kom det kort og brev fra hele landet til familien Mølmshaug. Det ble en full pappeske. Ukjente mennesker brydde seg og følte med familien i sorgen. Da den 47-årige lensmannen oppløste aksjonen etter at Berit var funnet, holdt han en liten tale til redningsmannskapet hvor han fortalte at de hadde vist fram *menneskenes beste egenskaper*. Det var kloke ord som jeg tror folket satte stor pris på. I ettertid er det mange som husker nøyaktige disse dagene i 1957 - noen dager hvor landet holdt pusten og mest sto stille.

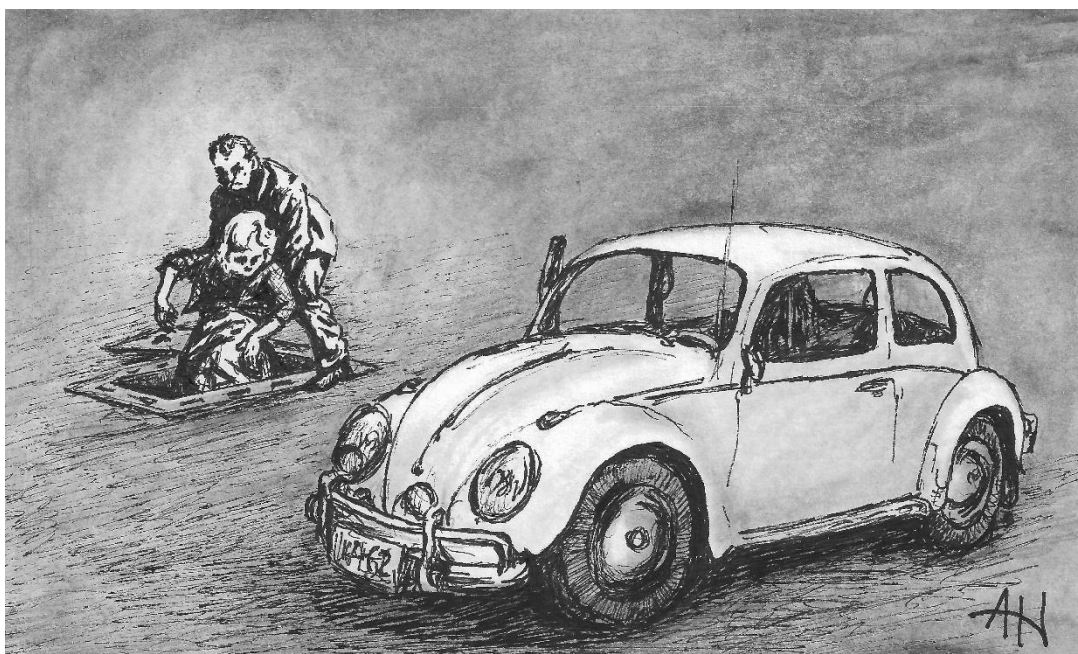
I de nærmeste dager var det helsesøster Ingrid Krokstad som stilte opp for familien. Livet måtte gå videre, og den 8. april 1966 ble ekteparet Mølmshaug velsignet med ei lita tulle som ble døpt Kari, en stor glede etter alle sorgen. *Men så var det dette med at noen får alt*, eller som andre sier det - *ei ulykke kommer sjelden alene*. Første del i setningen dekkes gjennom at Kari dør av leukemi (kreft) i juli 1977 - 11 år gammel. Og som det ikke var nok, fikk familien oppleve også siste del av setningen, da foreldrene - som hadde mistet sine to småbarn over fjellbandet, omkom i en trafikkulykke straks ovenfor hjemgården på Lesjaskog den 3. mars 2010. Ekteparet skulle krysse europaveien på vei hjem og kolliderte med et vogntog på vei østover på E136. Syver (83) omkom på stedet, mens Sigrunn (80) døde i helikopteret på vei til sykehuset.

Ungene er nevnt på to gravsteiner (foto: slekt & data)

Hendelsen i 1957 satte dype merker i mitt barnesinn. Det har fulgt meg gjennom hele livet. Derfor dette anliggende og engasjement. Jeg har hatt kontakt med familien på Lesjaskog, og etter mange måneder med epost og brev, ble det en gedigen nedtur da familien ikke ville stille opp. Det må jeg godta og ha respekt for.

Til slutt i første avsnittet her, nevnte jeg to (2) hendelser, og du lurer kanskje på den andre. Jeg skal ikke utbrodere den, men kun nevne at den fant sted også en novemberkveld, men fem år senere, i 1962 - da en 14 år gammel jente forsvinner på Laksevåg i Bergen. Her er stikkordene: Rita (Rita-saken), en Volkswagen «boble», Schnitler og en gatekumme. Jenta forsvant 29. november og ble først funnet etter mer enn to måneder, den 9. februar 1963, i en kumme av en vannverksarbeider. Hun hadde blitt voldtatt, kvalt og dumpet i kummen. Gjerningsmannen var en gjenganger innen seksualforbrytelser. Hans sak ble ikke avsluttet før i 2001, da han ble tilkjent 120 000 kroner i erstatning! Litt pussig sak forresten. Han døde 26. mars 2004 i Oslo. Saken påvirket hele Norge rundt juletid 1962. Hvor hadde det blitt av jenta? Hele landet følte seg rammet. Nasjonen stoppet igjen litt opp i spenning, medfølelse og senere i dyp sorg. Landet stod atter stille. Alt er så mye sterkere når det er barn involvert.

Helt til slutt vil jeg ta med en annen sak som rystet Norge, kjent som «Lesja-saken» fordi den berørte den samme fjellbygda, hvor søskenparet i dette kapitlet frøs i hjel, nemlig Lesja. Og igjen er fellesnevneren hva vi kan kalle «tidsfaktoren», altså at hele landet holdt pusten mens vi ventet på at den savnede skulle bli funnet. Den 10. februar 1987 står en ei tenåringsjente i veikanten av E-69 og haiker, til tross for at hun skulle ha tatt en buss klokken 16:45 inn til sentrum av Lesja - og kommet hjem igjen med en buss klokken 20:00.

En person ble senere pågrepet i sitt hjem på Østlandet. Han tilsto å ha voldtatt Lesja-jenta og drept henne, samt dumpet henne ved Dyrkorn på Sunnmøre. Han avga en forklaring på 100 sider, meget detaljert og grufullt. Mens han satt i varetekt skrev han en selvbiografi på 90 sider. Han ble dømt til 21 år og 10 års sikring. Det tok seks uker før landet beveget seg igjen gjennom tilkommet svar på spørsmålet: «*Hvor har det blitt av tenåringsjenta fra Lesja*»? Natt til torsdag 17. mars 1988 tok morderen sitt eget liv i Gjøvik kretsfengsel.

(Kilder vedrørende Mølmsaug-saken på Lesjaskog: Bildebladet NÅ av desember 1957, og avisen Vigga på Dombås v/Astrid Kvam Helset av 22. november 2017, samt artikkel av Arnfinn Kjelland)